

Hvaler
kommune

Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2032

Planforslag

Vedtatt i kommunestyret 17.06.2021

Innhold

Forord	3
1 Innledning.....	5
2 Rammebetingelse og planprosessen.....	6
3 Visjon	10
4 Om organisasjon og verdier	11
5 Miljø og klima i Hvaler kommune.....	13
6 Sosiale forhold i Hvaler kommune	18
7 Økonomisk bærekraft i Hvaler kommune.....	25
8 Arealstrategi for Hvaler kommune	29

Forord

Vårt Hvaler - også for de som kommer etter oss!

Kommuneplanens samfunnsdel er en overordnet plan som setter retning for Hvaler kommune inn i fremtiden.

Hvaler skal være en selvstendig og god kommune som utnytter alle fordelene ved å være liten. Vi har god oversikt og korte avstander fra beslutningstager til innbygger. Et godt samarbeid på tvers av fag og folk gjør at vi utnytter alle våre ressurser på best mulig måte. Eldre-energien er Hvalers store fortrinn. Vi har mange friske og ressurssterke pensjonister som bidrar frivillig gjennom lag og organisasjoner. Et godt samarbeid mellom innbyggere, frivillighet, næringsliv og kommune er nøkkelen til å finne gode løsninger for fremtiden.

Vi skal ha god omsorg for innbyggerne den dagen de trenger det gjennom tilrettelagte boliger og god pleie på sykehjemmet. Gode tilbud på dagsenteret og i hjemmesykepleien skal gjøre hverdagen tryggere og bedre når vi har behov for litt ekstra hjelp.

Hvaler skal ha gode barnehagetilbud. Våre barnehager fisker egen hummer, dyrker egen mat og er mye ute i Hvalernaturen. Dette gir en god start og tidlig innsikt i viktige verdier for de som skal komme etter oss. Å prioritere gode barnehager og skole er noe av det viktigste felleskapet skal bidra med. Det er å investere i fremtiden. En ny og moderne skole på Rød med åpne, lyse lokaler og gode lærekrefter vil være et godt utgangspunkt for fremtidens undervisning og læring. På Hvaler kan man bo «midt i ferien» og la barna vokse opp i trygge omgivelser med naturen som nærmeste nabo. Det er også viktig å satse på rimelige boliger som gjør det mulig for unge mennesker å etablere seg på Hvaler.

Naturen og miljøet gir lykkeligere hverdager. Hvalers natur og kystlandskap er helt spesielt også i nasjonal sammenheng. Den er Hvalers gullgruve! Hvalernaturen skal vernes og tas vare på for fremtidige generasjoner. Vår natur gir gode naturopplevelser og god folkehelse til folk fra hele landet.

Å bygge videre på det som er Hvaler-kultur skal være styrende i årene fremover. Her vil vi bli tydeligere på prioriteringer for hva vi skal satse på.

Vi skal ta vare på et levende landbruk som leverer kortreist mat og et kystkulturlandskap som verdsettes høyt.

Hvaler skal bli en nasjonalparkkommune. Det er viktig å balansere bruk og vern slik at vi forvalter vår natur på en måte som ikke forringer eller ødelegger den.

Hvaler trenger ikke å kopiere andre, men skal satse på det som er Hvalers egenart og DNA. Naturen er grunnlaget for det meste av næringsliv og arbeidsplasser på Hvaler. Hvaler er en reiselivskommune. Vårt småskala næringsliv med mange små aktører er våre hjørnesteinsbedrifter, det gir arbeidsplasser og vekst fordi mange ser potensialet i vår attraktivitet. Det vil være et mål å skape vinteraktiviteter slik at reiselivet også kan blomstre

om vinteren. Våre deltidsboende på hyttene er en stor bidragsyter til vekst og inntekter i vår kommune. Vi ser at bruken av hyttene har endret seg fra sommerbruk til bruk hele året.

Med kommunens fiber til alle vil hele verden kunne nås med et tastetrykk fra hus og hytter. Utgårdskilen er Sørlandets største fiskerihavn øst for Lindesnes. Vi skal satse på det havet kan gi i dag og være forberedt på det havet kan gi i morgen.

Mona Vauger

Ordfører

1 Innledning

Samfunnsdelen skal gjenspeile aktuelle utfordringer og utviklingstrekk på Hvaler og sette mål og strategier for fremtiden på bakgrunn av dette. Planen skal være et tydelig strategisk styringsverktøy for politikere, ansatte og lokalsamfunnet for øvrig, og skal bidra til at vi får den samfunnsutviklingen vi ønsker oss på Hvaler.

Kommuneplanens samfunnsdel skal etter pbl § 11-1 ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år. Handlingsdelen skal revideres årlig. Økonomiplanen etter kommunelovens § 44 kan inngå i handlingsdelen. Kommuneloven viser til at det må være en bedre kobling mellom kommuneplanens planer og økonomiplanen, jf. kommunelovens § 14-4. I økonomiplanen skal man vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale planer skal følges opp. Økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og investeringer, samt de mål og prioriteringer som økonomiplanen bygger på.

For å lykkes med vårt arbeid med samfunnsdelen må vi sørge for en sammenheng mellom lokalpolitikken og kommunens økonomi. Klare politiske føringer for hva som er kommunestyrets

satsingsområder, samt prioriterte delmål og strategier, gir gode forutsetninger for god økonomistyring, og dette gir igjen et bedre politisk handlingsrom.

Inndeling av satsingsområder

Den nye samfunnsdelen for Hvaler kommune er delt inn i tre satsingsområder relatert til FN sine 17 bærekraftsmål:

- Miljø og klima i Hvaler kommune
- Sosiale forhold i Hvaler kommune
- Økonomisk bærekraft i Hvaler kommune

Under hvert satsingsområde analyseres lokale utfordringer og utviklingsmuligheter. Basert på dette identifiseres strategiske hovedmål og delmål.

Behov for utredninger og kunnskapsgrunnlag må sees i sammenheng med det utfordringsbildet som beskrives i de respektive satsingsområdene. I det videre arbeidet med utarbeiding av planforslaget skal politikerne definere prioriterte mål og strategier for valgperioden. Deretter sendes forslaget ut på høring.

2 Rammebetingelse og planprosessen

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for regional og kommunal planlegging også i Norge. For å adressere vår tids største utfordringer er det derfor viktig at bærekraftsmålene er en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen i den enkelte kommune.

FNs 17 bærekraftsmål ble vedtatt høsten 2015 som verdens felles arbeidsplan mot 2030. Planen handler blant annet om å sikre

sosial rettferdighet og god helse, stanse tap av naturmangfold og bremse klimaendringer. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. Målene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt.

Regjeringen er opptatt av at utfordringer og muligheter varierer fra sted til sted. Nasjonale forventninger må derfor forstås i den lokale sammenhengen når planer utarbeides og gjennomføres.

Fylkeskommunale føringer

Østfold ble del av den nye Viken-regionen den 1.1.2020. Viken fylkeskommune har utarbeidet et kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig framtid «Vi i Viken». Kunnskapsgrunnlaget viser status og statistikk for en rekke områder som kobles mot FNs bærekraftsmål, og ligger til grunn for ny regional planstrategi. Arbeidene med å utvikle den regionale planstrategien for periode 2020-2024 er i gang. (Inntil nye planer er vedtatt følger kommunen de

regionale føringer og planer som er vedtatt fra Østfold fylkeskommune.)

Fylkesplan for Østfold, Østfold mot 2050 (2018), «Fylkesplanen skal gi retning for og forsterke den utviklingen som er satt i gang. Østfold har fortsatt betydelige levekårs- og folkehelseutfordringer, og vi trenger flere arbeidsplasser. Vi må få effekt av «den nye måten» vi organiserer østfoldsamfunnet på. En tettere og mer kompakt utvikling må bidra

til at vi får mindre forurensende biltrafikk, mindre avgang av dyrka mark, at det utvikles urbane miljøer med nyskapende næringsliv og skapes bomiljøer som motvirker sosial ulikhet. Endringsprosessene må fylles med innhold og kvalitet.

Fylkesplanen legger bærekraftperspektivet til grunn for samfunnsdelen, som er delt inn i tre hovedtemaer:

- *Klima og miljø*
- *Verdiskaping og kompetanse*
- *Levekår og folkehelse*

Regional plan for Klima og energi (2019), «Østfold skal være et fylke som ivaretar klima, natur, kulturminner og kulturlandskap, og som tar miljøhensyn i offentlig og privat sektor. I 2050 er all energibruk i Østfold fossilfri, og jordbruk og industri er ledende i å minimere annen type klimagassutslipp per produserte enhet. Østfold skal være et lavutslippssamfunn med høyeffektiv energi- og ressursbruk».

Regional kystsoneplan for Østfold (2014), «Planen legger et grunnlag for felles forvaltning av Østfoldkysten, angir felles mål og gir regionale føringer for kommunenes planlegging og saksbehandling».

Regional plan for folkehelse (2011), «Østfold er et fylke med mange utfordringer, men også med store muligheter. Gjennom et målrettet og felles folkehelsearbeid skal levekårene for fylkets befolkning bedres. Den regionale plan er et viktig virkemiddel for et felles løft i folkehelsearbeidet.

Folkehelsearbeidet skal ta mål av seg til realisere Østfold som det Trygge, Sunne. Levende og Rettferdige fylket».

Fylkesdelplan for barn og unge (2009), «Hensikten med en egen Fylkesdelplan Barn og unge er først og fremst å: bevisstgjøre Østfoldsamfunnet om status og utfordringer for denne viktige gruppen, synliggjøre viktige deler av det arbeidet som allerede gjøres av fylkeskommunen og andre, og initiere tiltak for å bedre oppvekstvilkårene».

Andre viktige regionale føringer:

- Regional transportplan for Østfold mot 2050
- Handlingsplan for Østfold mot 2050
- Rammeplan for behandling av avkjørselsspørsmål – riks- og fylkesveger i Østfold
- Regional plan for kulturminnevern 2010-2020
- Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma 2016-2021.

Lokale føringer

- Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023
- Kommuneplanens arealdel 2019-2031
- Kommunedelplan for kulturminner 2018-2030
- Kommunedelplan for klima og miljø 2016-2028
- Kommunedelplan for Helse og omsorg
- Næringsstrategi for Hvaler kommune
- Havnestrategi
- Strategi for landeinfrastuktur i Hvaler kommune

Medvirkning

Vi er etter plan- og bygningsloven pålagt å sikre medvirkning i arbeidet med samfunnsdelen etter pbl § 4-1, og §11-2 §§11-12 til 11-15.

For at vi skal oppnå god medvirkning må vi involverte berørte grupper og interesser. Da skal vi følge de fire prinsippene som er nevnt i medvirkningsveilederen fra Kommunal- og moderniserings-departementet:

- Åpenhet - alle som er berørt eller involvert skal ha lik tilgang til informasjon.
- Styringseffektivitet - aktiv ledet medvirkningsprosess, samt sikre tilstrekkelig involvering fra allmennheten på et tidlig tidspunkt, og kontinuerlig gjennom planprosessen.
- Universell utforming - lav terskel for deltakelse og innspill fra berørte parter, legge til rette for universell utforming og tilgjengelighet i alle deler av planprosessen.
- Likeverd - deltakelse på likeverdige vilkår, slik at f.eks. uorganiserte og næringsinteresser stilles likt i vurderingen av sine innspill. Satse på ryddige og inkluderende planprosesser. Dette er viktig i komplekse planer.

Planarbeidet så langt – tidligere vedtak i planprosessen

Varsel om oppstart og høring av oppstartsdokumentet ble vedtatt i mai 2020.

Til nå har vi hovedsakelig fokusert på administrativ og politisk forankring. I første høringsperiode for planprogrammet har kommunen gjennomført interne workshops med politikerne. Videre har vi sørget for at plandokumentene er lett tilgjengelig for innsyn via nettsiden til Hvaler kommune. I tillegg er planarbeidet annonsert i lokalpressen og i sosiale medier. Innbyggerne har hatt mulighet til å sende inn e-post til postmottak, brev til rådhuset, møte opp på plankontoret eller ringe for å komme med innspill.

Vi har jobbet med visjon, målformuleringer og strategier. Ny visjon ble vedtatt ved fastsettingen av planprogrammet i desember 2020.

Videre i arbeidet med planforslag har vi lagt til rette for en bredere medvirkning fra innbyggerne og deltidsbeboere gjennom åpent digitalt folkemøte. Vi har etter høringsperioden for planforslaget holdt interne workshops med formannskapet om gjennomgang av mål og strategier, og prioriteringer av disse.

Alle innspill og uttalelser er nå behandlet og planforslaget til samfunnsdelen skal sluttbehandles i kommunestyret i juni.

Fremdriftsplan for samfunnsdelen

2020	januar	Interne forarbeider til planen.	Grunnarbeid
	februar	Interne intervjuer med ledelsen.	
	mars	Workshop med politikere.	Prioritering og sammenstilling av planprogram. Høring og offentlig ettersyn.
april- mai	Planprogrammet utarbeides og behandles politisk.		
juni - november	Planprogrammet er til høring og offentlig ettersyn. Behandling av innspill og sammenstilling av planprogram. Fastsetting av planprogram.		
2021	November - April	Planforslaget skal politisk behandles og sendes til høring og offentlig ettersyn. Ekstraordinær medvirkning, som folkemøter, workshops, aktiv innbyggerdialog.	Prioritering og behandling av innspill. Samt. Medvirkning.
	April-juni	Behandling av innspill og revidering av planforslag. Sluttbehandling i kommunestyret.	Sluttbehandling

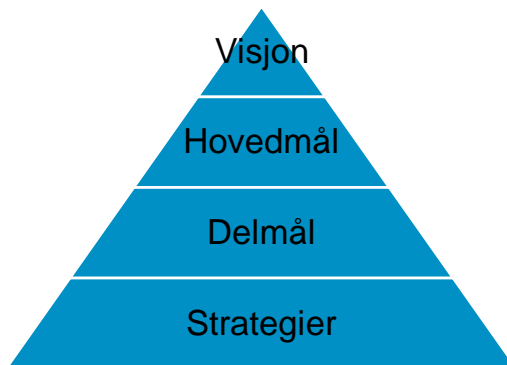
Tabell 1. Fremdriftsplan

3 Visjon

Visjonen skal gi en tydelig retning for Hvaler kommunes samfunnsutvikling, og skal være veiledende for beslutninger og prioriteringer underveis.

Målhierarkiet for samfunnsdelen til Hvaler kommune:

Visjonen er blitt til som et resultat av en workshop der politikerne arbeidet med hovedmål og delmål for samfunnsplanen, og via et vedtak ved fastsetting av planprogrammet.

«Sammen er vi Hvaler – hele året»

Visjonen sier at **alle må med** hvis vi skal skape et åpent og inkluderende samfunn hele året med beboere, hytteiere, besøkende og næringsdrivende. Det skal være attraktivt å

oppholde seg på Hvaler hele året. Visjonen for Hvaler skal være med å styrke Hvaler som en selvstendig kommune. Det er viktig at Hvaler består som en egen kommune på lang sikt.

Sammen peker på at det er alles ansvar å bidra til å oppnå målet om en bærekraftig øykommune. Dette skal vi oppnå gjennom å:

- **Forbedre miljøet og minske klimaavtrykket.**

Dette bidrar til at Hvaler kommune blir et attraktivt bo- og besøkssted der man tar vare på friluftslivet, grøntstruktur og naturmangfoldet.

- **Promotere at man kan leve hele livet på Hvaler, og leve det godt.**

Dette retter fokus på utvikling av et trygt, mangfoldig og inkluderende samfunn, uansett hvilke livsfase man er i.

- **Gjøre Hvaler til en attraktiv og fremtidsrettet kommune i en voksende region.**

Dette vil sikre trygghet, trivsel og balansert areal- og samfunnsutvikling.

Sammen er viktig for alle delmål og det er mennesker som er det viktigste. Samarbeid er nøkkelen for å lykkes.

4 Om organisasjon og verdier

Gjennom omstilling og endring er det etablert en ny, mer tydelig og robust organisering med en tydeligere lederstruktur og en sammensetning av fagområder som gir bedre muligheter til å arbeide forebyggende. Dette skal gi oss bedre mulighet til å sikre en positiv utvikling av våre tjenester. Vi skal tilby

fleksible, nødvendige og brukervennlige tjenester. I ny organisering er det lagt til rette for tverrfaglig samarbeid og samhandling. Tiltak som fremmer bærekraftsmålene skal inngå i arbeidet til alle tjenesteområdene våre.

Hvaler kommune skal være en attraktiv arbeidsplass der alle medarbeidere jobber ut fra et felles verdigrunnlag basert på våre verdier: *Åpenhet, Profesjonalitet, Engasjement og Nyskaping*: **ÅPEN**. Vi er en arbeidsgiver som ser på ulikheter og mangfold som en styrke.

Figur 1 Verdigrunnlaget

Verdigrunnlaget ÅPEN

Verdiene danner grunnlaget for verdibasert ledelse. Verdiene skal også fungere som en rettesnor for samtlige medarbeidere i Hvaler kommune i den daglige tjenesteytingen. Verdiene ligger til grunn for alt arbeidet vi har lagt ned i utarbeidelsen av våre målsettinger i økonomiplanen, og vil bli brukt aktivt i det videre arbeidet med å nå våre målsettinger.

Verdiene har blitt til gjennom en prosess med kommunalsjefer og enhetsledere som har fått spille inn hvilke verdier de selv mener er viktige i yrkesutøvelsen innen sine respektive fagområder. Prosessen resulterte i et verdsett med akronymet ÅPEN. Akronymet representerer verdiene **åpenhet, profesjonalitet, engasjement og nyskaping**.

Med Åpenhet mener vi:

Som representanter for Hvaler kommune er det viktig å behandle kollegaer, brukere og offentligheten ansvarsfullt og med respekt. Når vi møter mennesker med åpenhet opplever vi at det styrker relasjonene våre, skaper tillitt, og fører til et bedre samarbeid.

Åpenhet skal bidra til økt innsikt og forutsigbarhet i våre arbeidsprosesser. Vi er åpne når vi møter mennesker med både smil og respekt!

Med Profesjonalitet mener vi:

Vi som jobber i Hvaler kommune er opptatt av å ha god innsikt i arbeidsområdene våre. Vi deler vår kompetanse, og sier ifra om både kritikkverdige og positive forhold. Det er viktig for oss å opptre profesjonelt overfor hverandre, blant annet ved å skille mellom arbeid og egne interesser. Vi jobber målrettet sammen for å ivareta den enkelte brukers interesser i henhold til lovverk og økonomiske rammer. Vi er profesjonelle når vi gjør en god jobb og er stolte av det!

Med Engasjement mener vi:

Vi som jobber i Hvaler kommune fyller mange viktige roller i samfunnet vårt. Fordi vi bryr oss om Hvalersamfunnet og menneskene som bor her, er det lett å la engasjementet skinne gjennom i arbeidshverdagen. Engasjementet også og servicetilbudet må være tilstede for de som ønsker å bruke sin fritid på Hvaler for

igjen å bruke og bidra til de tjenester kommunen kan komme med. Tjenestetilbudet og arbeidets engasjement må være tilstede for de som gjør at Hvaler kan eksistere som en egen liten kommune. I organisasjonen må alle som er bidragsyttere til at kommunens tjenester er operasjonelle og levedyktige. På den måten blir det morsommere å jobbe i Hvaler kommune samtidig som vi bidrar til en sunn og god samfunnsutvikling! Vi er engasjerte fordi vi bryr oss om hverandre og samfunnet rundt oss!

Med Nyskaping mener vi:

Som ansatte i Hvaler kommune får vi rom til å prøve ut tanker som ligger "utenfor boksen". Noen ganger betyr det at vi bommer, men

oftere fører det til et sterkere samarbeid og bedre løsninger. Godt samarbeid er spesielt viktig. Ved å dele kunnskap og lære av hverandre er det lettere å skape nye ideer og sette dem ut i livet. Vi er nyskapende når vi utfordrer det velkjente og utforsker det ukjente!

Å forankre verdier i en organisasjon er et arbeid som vil foregå over lang tid. Det betyr at vi fremover må jobbe mer med å forankre verdiene blant medarbeiderne våre, slik at vi helt naturlig bruker dem i vår hverdag. Vi skal bruke verdiene våre i utformingen av planer og som utgangspunkt for verdidiskusjoner i medarbeider- og ledersamtaler.

5 Miljø og klima i Hvaler kommune

I følge FN handler miljødimensjonen av bærekraftig utvikling om å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker. Det må legges vekt på at det finnes grenser for hva naturen kan levere i dag uten at det går utover hva den kan levere i framtiden. Et bærekraftig naturmiljø er en grunnmur for det menneskelige samfunnet.

Introduksjon

Hvaler er kjent for sitt flotte natur- og kystlandskap. Dette er kommunens styrke og identitet. Naturområder spiller en stor rolle i et miljø-, klima- og samfunnsperspektiv. De er viktige for biologisk mangfold, for effektiv karbonbinding i økosystemet, for innbyggernes helse og trivsel, samt at de gjør Hvaler til en attraktiv kommune for besøkende.

Hvaler - en kystkommune

Hav utgjør stor del av kommunens areal. Arealer på land er delt på 830 øyer og holmer, med mange verdifulle kulturmiljøer (her bl.a. østre øyer registrert som kulturlandskap av nasjonal interesse). Naturlandskapet består hovedsakelig av furuskog på hardt fjell (impediment). Hvaler har noen landbruksarealer med spredt struktur og mange små åkerlapper.

Kommunen har flere naturreservater på land med verneverdige naturtyper, samt Ytre Hvaler nasjonalpark som omfatter et relativt urørt og stort naturområde på land og i sjøen. Innenfor kommunegrensene er det et stort biomangfold på et relativt lite areal, med mange registrerte rødlistearter. Den viktigste årsaken til at arter utrykkes er arealendringer.

Ytre Hvaler nasjonalpark ble opprettet for å beskytte et relativt urørt og stort naturområde med økosystemene på land og i havet. Nasjonalparken strekker seg langs den sør-vestlige delen av kommunen, og består

hovedsakelig av sjøarealer, små øyer, holmer og skjær. Hvaler vil utvikle samarbeid med Kosterhavet nasjonalpark i Sverige. Nasjonalparken representerer mange muligheter for Hvaler, spesielt innenfor marin forskning, friluftsliv og reiseliv.

Kommunen ligger i Oslofjord-regionen, og opplever et stort press på arealene. Derfor er det nødvendig å ta hensyn til natur, kulturmiljøer, jordbruk, friluftsinnteresser og landskap i arealplanleggingen, for å sikre en god balanse mellom utbygging og vern, (og for å beholde Hvalers særpreget).

Kommunen samarbeider med ulike aktører og organisasjoner knyttet til miljø, natur, klima og friluftsliv, bl.a. med Oslofjordens Friluftsråd. I 2009 ble Ytre Hvaler nasjonalpark etablert for å sette fokus på vern, skjøtsel og bruk av disse unike områdene. Nasjonalparkstatus er et kvalitetsstempel for fokus på miljø og klima.

Vi ønsker at Hvalersamfunnet skal få enda bedre kunnskap om lokal og regional natur- og miljøtilstand, slik at alle kan bidra i vern og utvikling av naturmiljøet vårt. Det er derfor viktig å gi god tilgang til informasjon, og stadig oppdatere kunnskapsgrunnlaget.

Bruk av areal og naturressurser

Vi må gjøre lokalsamfunnet bevisst på at ved bærekraftig bruk av arealer og ressurser på land og i vann, kan vi bidra til utvikling av naturmiljøet, klimatilpasning og samfunnsutvikling.

Bevaring av vegetasjon, særlig store sammenhengende skogsområder, myr og sumpområder, og vegetasjon i sjøvann er viktig med hensyn til karbonbinding i økosystemet. Vegetasjon, myr og åpne bekker hjelper å håndtere regnvann og overvann på en naturlig måte. Mangfoldig flora og fauna bidrar til mer robuste økosystemer.

Vi ønsker å fremme naturbaserte løsninger i nye bygge- og anleggsprosjekter, samt inspirere de som bor og bruker Hvaler til å oppgradere allerede utbygde områder med løsninger som f.eks. grønne tak og vegger, dammer, bekker, etablering av middels- og høyvegetasjon mv. Dette vil bidra til bedre klimatilpasning, bringe fordeler for lokalt økosystem, samt øke kvaliteten og trivsel i bebygde områder, samt friluft og naturområder. Attraktive steder tiltrekker beboere og besøkende, som videre stimulerer til lokal næringsutvikling.

Hvalers landbruk er preget av småskala matproduksjon, som består hovedsakelig av kjøttproduksjon, grønsaker og noe nisjeproduksjon. Av jordvern hensyn er det svært viktig å ta vare på og utnytte de åkerlappene vi har i kommunen på en god måte. Bevaringen av landbruket er også viktig for å ivareta Hvalers verdifulle kulturlandskap. Lokal matproduksjon med god kvalitet bidrar til lokale arbeidsplasser, og kortreiste matvarer er attraktive for reiselivet. Vi ønsker å satse på økologisk og variert landbruk i kommunen vår. Private hager har også et visst potensial som innbyggere kan utnytte til dyrking av frukt og grønt i mikroskala.

Klimaendringer og forurensing

Klimaforskningen viser urovekkende tendenser for temperaturstigning i havene, store klimagassutslipp, samt økende forurensning i vann, luft og på land. Disse faktorene gir svært negative konsekvenser for flora, fauna, klima og samfunn. Vi må forebygge, og deretter snu tendensene – få bedre vannkvalitet, renere luft, og renere naturområder. For å oppnå dette, må vi aktivt bidra til endringer, og samarbeide lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt.

Hvaler som kystkommune har stor fokus på vannmiljø, og på naturmiljø generelt. Havvannstilstand, ferskvannstilstand, vannsirkulasjon i miljøet og grunnvann er viktige tema for oss. Kommunen deltar i flere regionale miljø- og klimasamarbeid, blant annet «Frisk Oslofjord» og «Vannområde Glomma Sør» for å nevne de største. Vårt mål er å forbedre vannkvaliteten i sjøvann og ferskvann, forebygge forurensning og forsøpling av naturområder, og med dette bidra til utvikling av naturmiljøer og biologisk mangfold i vann, og på land.

Avløpsnettet blir i dag sterkt påvirket av innlekking ved nedbør. Dette medfører unødvendige utslipp av blandet avløpsvann, samt hyppig bruk av energi for pumping av regnvann til renseanlegget på Frevar. Kvaliteten på drikkevannet på Hvaler er svært god, også dette får vi fra FREVAR.

Det er viktig å ta hensyn til marint biologisk mangfold og fiskeri- og havbruksinteresser ved VA-strategi for utbygging av sjøledninger mellom øyene.

Hvaler må tilrettelegge på en god måte for at brukere langs kysten har gode og lett tilgjengelige avløps- og renovasjonspunkter, da særlig for fritidsbåter, campere og bobiler. Det bør være avfallssortering ved renovasjonspunktene. Det er forebyggende, bidrar til mindre forsøpling og forurensning, avfallet kan lettere utnyttes og vårt naturmiljø blir bedre ivaretatt.

En annen utfordring for klima og miljø er befolkningsvekst i regionen, som fører til økt byggeaktivitet og økt transport behov, som fører til nedbygging av naturarealer. Forbruket i samfunnet øker. Alt dette forårsaker negative miljø- og klimaavtrykk.

Viken har et ambisiøs mål om å redusere klimagassutslipp betraktelig innen 2030, og dette må skje raskt, ved offensive klimatiltak. Hvaler kommune må bidra i dette sammen med alle de andre kommunene i regionen for å oppnå målet.

Erstatning av diesel- og bensinbiler med elbiler og hydrogenbiler bidrar til reduksjon av direkte klimagassutslipp fra trafikken. Ved etablering av et godt utbygd gang og sykkelveinett, samt øke muligheten for parkering i tilknytning til kollektivtilbud så vil vi kunne oppfordre til bruk av alternative fremkomstmidler. Utfordringen for kommunen er kostnader knyttet til utbygging av nødvendig infrastruktur.

El fritidsbåter er i ferd med å komme inn på markedet. Om dette vil utvikle seg i like stor grad som bil vet vi ikke men her er det viktig at vi da tenker ladeinfrastruktur i havnene.

Kommunen ønsker å satse på produksjon av fornybar energi for å øke grad av selvforsynt energi på Hvaler, og minske utslipp av klimagasser.

Vi har alle et felles ansvar for å bidra til et renere naturmiljø.

Målsetning for miljø og klima i Hvaler kommune

HOVEDMÅL: På Hvaler forbedrer vi miljøet og minsker klimaavtrykket.	
DELMÅL – dette skal vi oppnå	STRATEGIER – slik skal vi gjøre det
<p>Hvalers natur og landskap, på land og til vanns, er et felles gode som alle tar vare på og får nytte av.</p> 	<p>Prioritere hensyn til natur, jordvern, landskap, kulturmiljøer og friluftsjnteresser.</p> <p>Hvaler skal fokusere på ulovlighetsoppfølging i strandsonen for å hindre ytterligere privatisering.</p> <p>Sørge for at Hvalersamfunnet får kunnskap om lokal og regional natur- og miljøtilstand, slik at alle kan bidra i vern og utvikling av naturmiljøet vårt.</p> <p>Styrke lokalt og regionalt samarbeid for natur, miljø, klima og friluftsliv.</p> <p>Prioritere estetikk. Det er viktig å verne om kulturmiljø, kystlandskapet og kystkulturen.</p> <p>Sikre vern og utvikling av nasjonalparken, både i sjø og på land.</p>
<p>Hvalersamfunnet bruker ressurser på en bærekraftig måte.</p> 	<p>Satse på økologisk og variert landbruk.</p> <p>Oppfordre og inspirere hverandre til å bruke de private utearealer til å øke selvforsyningsgrad.</p> <p>Gi et større fokus til arealvern, her jordvern, og styrking av naturforvaltningen</p> <p>Bruke sjøen og sjøarealer skånsomt og på naturens premisser.</p> <p>Anerkjenne avfall som en ressurs og dermed øke bevisstheten rundt gjenvinning.</p> <p>Bevisstgjøre en balansert bruk av regn- og drikkevann.</p>
<p>På Hvaler begrenser vi forurensning og motvirker klimaendringer.</p>	<p>Bekjempe forurensning og forsøpling i strandsonen.</p> <p>Prioritere forskning og samarbeid med interesseorganisasjoner, regionale og statlige myndigheter.</p>

Legge til rette for å øke kapasitet og kvalitet for håndtering av vann, kloakk og avfall.

Øke andel av fornybar energi og redusere utslipp fra fossile kilder. Satsing på null-utslipp, her el-båter, anleggsmaskiner, el-biler og ladeinfrastruktur.

Bidra til økning av karbonfangst.

Bevisstgjøre Hvalersamfunnet om at vi har et felles ansvar for å jobbe mot klimaendringer.

6 Sosiale forhold i Hvaler kommune

FN viser til at den sosiale delen av bærekraftig utvikling handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Menneskerettigheter er det viktigste utgangspunktet for sosial bærekraft. Det er viktig med utdanning, anstendig arbeid, gode oppvekstforhold, likestilling, kulturelt mangfold og et godt helsetilbud.

Innledning

Hvaler kommune kan vise til en jevn økning av innbyggertallet de siste årene. Innbyggertallet på Hvaler er 4.674 innbyggere pr. 3 kvartal 2020. Trenden viser at Hvaler kommune har hatt en jevn befolkningsøkning på 14,2 prosent de siste 10 årene. Til sammenligning har tidligere Østfold en økning på 11 prosent, og Norge totalt har en økning på 10,5 prosent.

Hvaler er lett tilgjengelig fra omkringliggende kommuner, noe som fører til at kommunen har et stort antall besøkende. Vi har ca. 4.300 hytter og 2.100 boliger, og kan derfor definere oss som en hyttekommune med mange deltidsbeboere. Dette fører til et høyt besøkstall i kommunen. Dette er hovedsakelig en sesongbasert aktivitet som medfører høy besøksfrekvens i en konsentrert periode fra mai til august. I høysesongen regner vi med at det effektive innbyggertallet ligger opp mot 30.000. Dette medfører noen utfordringer for infrastruktur, service og tjenester i denne perioden, men gir også muligheter for kommunen. Blant annet kan det lokale næringslivet utvide sine tjenester og gi gode tilbud hele året til glede for alle som bor og benytter Hvaler.

Befolkningsframskrivinger for Hvaler kommune viser et antatt befolkningstall i 2030 på 5493 personer, en økning på ca. 18 % på 10 år. Hvis dette slår til og veksten i Hvaler fortsetter vil man oppleve et enda større

utbyggingspress, og i denne sammenheng et større press på sosial infrastruktur. Hvaler kommunes tall for barn og unge vil være noe likt dagens tall de neste 10 årene, og andelen barn vil gå ned. Andelen eldre over 67 år vil derimot øke betraktelig. Dette gir en rekke utfordringer for kommunen fremover. Videre i kapitlet vil vi presentere utfordringsbildet for de enkelte områdene som omfatter sosiale forhold i Hvaler kommune. I siste del vil vi presentere identifiserte strategiske hovedmål og delmål for hvordan vi skal takle utfordringene og problemstillingene som blir fremstilt.

Oppvekst

Tjenesteområdet skal arbeide for at Hvalersamfunnet har inkluderende og trygge oppvekstmiljøer med leke- og læringsarenaer som fremmer sosial kompetanse, mestring, tilhørighet og god helse.

God utdanning kan skje på mange arenaer – i barnehage, skole, i voksenopplæring, i kulturskolen, fritidsklubben, biblioteket, besøkssentre, i idrettsklubber og på kulturarenaene. Kommunen skal være en god tilrettelegger for idrett og kulturtilbud. Alle barn og unge i Hvaler skal ha rett til å delta på minst en fritidsaktivitet.

En god oppvekst og utdanning skal fremme barn, unge og voksnes kunnskapsutvikling, ferdigheter og holdninger. De skal oppleve å mestre eget liv, og utvikle kompetanse til å delta i arbeidsliv, samfunn og være en del av

et fellesskap med andre. Målet er at de ulike leke- og læringsarenaene til sammen vil kunne motvirke utenforskap, og fremme tilhørighet, engasjement og medborgerskap ved at barn og unge opplever å ha et positivt nærmiljø hvor de selv også ønsker å delta og bidra.

Hvaler kommune skal ha en bærekraftig barnehagestruktur tilpasset befolkningsveksten i kommunen og skal ha fokus på nærhet til tjenestene og sikre effektiv drift. Vi ønsker å kunne tilby kvalitativt gode barnehager til alle, med fokus på inkludering, trygghet, utvikling og læring. Hvaler kommune har synkende fødsels- og barnetall og vi merker en nedgang i antall barn i barnehage, selv om dekningsgraden er stabilt høy med ca. 94% av barna i barnehage. Hvaler har en forholdsvis dyr barnehagestruktur ved å opprettholde et barnehage tilbud på de tre øyene.

Både skole og barnehage ser en økning i ressurskrevende elever i form av bl.a. økt grad av utagering mot både medelever og voksne. Alle barn har en lovfestet rett til et trygt og godt barnehage og skolemiljø, hjemlet i både barnehagelov og opplæringslov, og skolene ser i større grad enn tidligere behov for tettere oppfølging og oppbemanning for å sikre både barn, elever og de ansattes arbeidsmiljø

Hvaler får ny skolestruktur fra 01.08.2021 når skolene samles til en enhet på Asmaløy. Hvalerskolen skal jobbe for tilby opplæring av god kvalitet, hvor elevene opplever mestring og tilhørighet, har høyt læringsutbytte og et godt grunnlag for å fullføre videregående opplæring.

Hvaler kommune vil jobbe kontinuerlig med føringene fra NOU 2017:12 «Svikt og svik.» I første omgang vil vi jobbe for å sikre et godt

og helhetlig oppvekstmiljø også utenfor ordinære oppvekstarenaer. Hvaler kommune skal sikre at barn blir hørt, sett og snakket med gjennom at våre medarbeidere har nødvendig kompetanse om samtaler med barn og barns medvirkning.

Gode helhetlige oppvekstvilkår forutsetter helhetlige tjenester basert på godt tverrfaglig samarbeid.

Hvaler kommune ønsker å være nyskapende. Trivsel og relasjoner ligger i bunnen for all læring, men aller viktigst er at barnas grunnleggende behov er dekket.

Vi har et mål om å dekke behovene og skape en meningsfull hverdag for alle barn gjennom tiltak og aktiviteter i skolen og etter skoletid. Hvaler kommune ønsker også at det legges til rette for at barnefamilier som henter barn på SFO kan kjøpe med seg mat hjem.

Hvaler kommune ønsker å ha et tilbud etter skoletid til barn i alle aldre. I denne tiden kan elevene få hjelp til skoleoppgaver og ulike frivillige grupper og lag kan tilby sine tjenester (speidere, Idrettslag, kulturskole o.l.).

Helse og omsorg

Befolkningsprognoser viser at det kan bli en stor skjevhet i aldersfordelingen de neste 10-20 årene. Prognosene har vært forholdsvis uforandret de siste fem årene. I dag utgjør personer som er 80 år og eldre 4% av innbyggerne i Hvaler kommune. I løpet av 11 år viser prognosene at andelen vil stige til 9%, og vi vil derfor ha mer enn dobbelt så mange personer i denne aldersgruppen i løpet av 2030. Forventet levealder i Hvaler er 81,9 år, noe som er høyere enn Østfoldregionen totalt der forventet levealder er 81,1 år. Landsgjennomsnittet er på 81,7 år. En trend man likevel ser er at de eldste er friskere enn før. Ved høyere levealder kan vi forvente en viss økning av sykehjemsplasser, men trolig først og fremst omsorgstjenester. Ved å legge

til rette for samlingsområder for seniorboliger eller seniorboligsamfunn kan disse tjenestene effektiviseres. Dette vil også legge til rette for de folkehelsegevinstene slike samfunn gir, i samsvar med eldrereformen «leve hele livet».

For å oppfylle målene i regjeringens kvalitetsreform «Leve Hele Livet», og i tråd med FNs bærekrafts mål om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder, så vil det være viktig at vi framover får til et tankesett og en holdningsendring som retter fokus mot brukernes restkapasitet, livskvalitet gjennom å stille spørsmålet 'Hva er viktig for deg?'. Dette må vi jobbe med både innenfor de enkelte enhetene, men også på tvers. For enhetene vil vi ha økt fokus på aktiviteter tilpasset brukernes preferanser, samt bedre kartlegging og oppfølging av den enkelte. Både i sykehjemmet og hjemmetjenesten vil vi ha et spesielt tett samarbeid opp mot Hverdagsrehabilitering for kandidater som kan nyttiggjøre seg tiltak for å utsette ytterligere funksjonsfall og forbedre funksjonsevne. Målet er å sette inn målrettede og tverrfaglige tiltak tidlig i rehabiliteringsprosessen for å bidra til at behovet for hjelp hurtig blir mindre.

Helse og omsorgstjenesten i kommunen vil få store utfordringer fremover. Koronasituasjonen har vist oss viktigheten av kompetanse og ressurser også i beredskapssammenheng. Bedre samarbeid mellom ulike aktører er nødvendig for å sikre forsvarlige og likeverdige velferdstjenester.

Hvaler har spredte tjenester på forskjellige øyer. Avstandene er ikke store, men det ses på som en stor verdi for innbyggerne at øyene «har forskjellige oppgaver»

Kommunestyret har tidligere signalisert et ønske om at investeringer til eldre skal gjennomføres sentralt i Skjærhalden-

området. Alternativt vil området rundt sykehjemmet på Dypedalåsen vurderes til utvikling av kommunale tjenester og boformer for eldre.

Det vil være behov for å bygge flere omsorgsboliger på Skjærhalden med nærhet til butikker og infrastruktur.

Sykehjem, hjemmetjeneste, helsestasjon, fysioterapitjeneste og Hvaler legesenter er samlokalisert på Dypedalåsen på Spjærøy. Tiltak for funksjonshemmede og rus- og psykiatritjenesten holder til på Østerhaug, på Kirkøy. Kommuneoverlegen er plassert i kommunens områdesenter på Skjærhalden (Kirkøy). Omsorgsboliger uten heldøgns pleie og boliger for unge i samme område kan være en stor fordel. Et godt egnet sted kan være på Floren på Skjærhalden.

Hvaler bredbånd tilrettelegger gjennom sitt fibernett for fremtidige helsetjenester, bl a eHelse. Her har kommunen en stor oppgave for å lette eldrebølgen ved systemløsninger som kombinerer Internet of Things (IoT) og fiber.

Friskliv, læring og mestring

Folkehelseloven skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, og til å utjevne sosiale helseforskjeller. Kommunen skal jobbe med folkehelse-arbeid som skal fremme befolkningens helse og trivsel, bedre sosiale og miljømessige forhold, og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

Det er et krav at kommunen skal ha en nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Dette for å bedre plangrunnlaget og øke bevisstheten rundt de valg kommunen gjør enten i planer eller enkelttiltak.

Hvaler skal sikre god samhandling mellom tjenester som berører samme brukere. Vi skal ha en enhetlig og individuell tilnærming til innbyggers behov og rettigheter, og vi skal utnytte stordriftsfordeler og samle kompetanse slik at tjenestene våre både leveres effektivt og med kvalitet. I et langsiktig perspektiv må kommunen jobbe smartere med de ressursene vi har tilgjengelig. Vi skal samtidig stimulere til bedre folkehelse og motvirke uheldig skjevutvikling uavhengig av alder og liv. For å bli gode på dette må vi ha økt fokus på forebyggende arbeid på individ-, gruppe- og samfunnsnivå.

Behovet for døgnbasert rusomsorg skal vurderes. I et forebyggende perspektiv, og for å legge til rette for at flere kan bo hjemme lenger, bør det bygges seniorboliger med universell utforming for de som kan ha nytte av å føle trygghet ved noe tilrettelegging og et sosialt og helsefremmende miljø rundt seg. Eldre skal føle trygghet i hjemmet, og skal ikke måtte flytte selv om de bor utenfor grendesenterene.

Mange av Hvalers innbyggere er spreke eldre mennesker som må ses på som vår eldre-energi og en ressurs i lokalsentrene. De er innbyggere og etterspør lokal handel og kulturtilbud, deltar i frivillig arbeid osv. Kommunen skal systematisk invitere og involvere ressurssterke eldre slik at de kan være til hjelp for andre innbyggere i kommunen, både yngre og eldre. Eksempler på dette kan være: ekstra voksne i barnehager og skoler, lage mat i skolekantiner, arrangere trimgrupper, gågrupper, ulike fritidsaktiviteter og kafeer for andre eldre.

Hvaler trenger en frivillighetskoordinator. Det kan for eksempel være en nettbasert frivillighetsentral, eller fysiske møteplasser på allerede etablerte samlingsteder i kommunen. Her kan både grendehus, bedehus, rådhus eller skolebygg brukes, men

kommunen må styre det. Et mulig samarbeid med frivillige og «byttboden» for idrettsutstyr kan være en god ide.

For å koble sammen hjelpere og mottakere av hjelp må kommunen ta i bruk smarte hjelpemidler på digitale eller analoge plattformer der brukerne er.

Den demografiske utviklingen i Hvaler utfordrende med hensyn til befolkningens fremtidige behov for offentlige tjenester. Av hensyn til både enkeltindividet og kommunens fremtidige økonomiske handlingsrom, er det av stor betydning å stimulere til redusert behov for offentlige helsetjenester i befolkningen. Økt fokus på forebyggende tiltak rettet mot folkehelse og livsmestring vurderes som nøkkelfaktorer for å få til dette.

I likhet med andre kommuner har også Hvaler utfordringer i forhold til kostnader knyttet til brukere med behov for særlig ressurskrevende helsetjenester

Kultur og frivillighet i Hvaler

Kulturenheten på Hvaler gir et bredt tilbud til Hvalerbefolkningen. Intensjonen er å skape et kulturliv som speiler interesser og aktiviteter i hele befolkningen med utgangspunkt i et utvidet kulturbegrep.

I den kommende planperioden vil kulturenheten styrke tilbudet til barn og unge i kommunen. I forbindelse med etablering av den nye skolen, vil det også være viktig å beholde samlingssteder for positiv aktivitet på de stedene der barn og unge har hatt sine møteplasser tidligere. Eksisterende bygningsmasse og uteområder på Floren og Åttekanten skole vil kunne benyttes som møteplasser, og kan romme aktiviteter for flere alderstrinn i tillegg til de eksisterende fritidsaktivitetene som ligger under kulturenheten:

Det er viktig for kulturenheten å fortsette med aktivitet for den voksne og eldre delen av befolkningen for å skape meningsfulle hverdager.

Hvaler har en rekke frivillige organisasjoner som tilfører kommunen stort mangfold. Vi har mange aktive og vel etablerte lag og foreninger på Hvaler som sammen utfyller hverandre på en god måte.

Alle lag og foreninger er i ulik grad med på å øke folkehelse og bolyst i kommunen vår. Slike frivillige organisasjoner ønsker kommunen å fortsette å støtte og legge til rette for. Dette gjør at man får utnyttet de ressursene som mange enkeltpersoner, lokale frivillige organisasjoner, grender og velforeninger utgjør. En svært aktiv forening for bevaring og fremming av Hvalers identitet og kystkommune er Hvaler kulturvernforening.

Nasjonalparken med Besøkssenteret

Nasjonalparken med Besøkssenter både på Storesand og på Kornmagasinet har høye årlige besøkstall. Kulturenheten ønsker med det nye Besøkssenteret på Storesand å utvikle tilbudene relatert til nasjonalparken ytterligere, samtidig som dette vil tiltrekke seg ytterligere økende besøkstall. De mange friluftaktivitetene som gir et unikt tilbud til innbyggere i alle aldre har blomstret etter innvielsen av Storesands nye Besøkssenter, og bygget er beregnet å huse mange ulike innendørs aktiviteter også på vinterstid. Med sin miljøprofil tuftet på bærekraft, nasjonalparken og de unike naturopplevelsene, gir Hvalersamfunnet totalt sett et helt spesielt tilbud til både innbyggere og de mange årlige besøkende. Ved å jobbe mot en status som offisiell nasjonalparkkommune vil dette kunne støtte ytterligere opp om det lokale næringslivet og stimulere til økt aktivitet.

Målsetning for sosiale forhold i Hvaler kommune:

HOVEDMÅL: På Hvaler lever vi hele livet, og vi lever det godt.

DELMÅL – dette skal vi oppnå	STRATEGIER – slik skal vi gjøre det
<p>Hvaler er et godt sted å vokse opp.</p> 	<p>Skape attraktive og trygge nærmiljøer, med gode og inkluderende oppvekstsvilkår som stimulerer og utvikler.</p> <p>Satse på desentraliserte barnehager så langt det er økonomisk forsvarlig. Det er viktig å legge til rette for lokalt barnehagetilbud.</p> <p>Legge til rette for aktiviteter og meningsfulle aktiviteter året rundt.</p> <p>Fremme sunn livsstil for barn og unge gjennom helsefremmende tiltak, fysisk aktivitet og kosthold.</p> <p>Skape en skole som gir et trygt og godt oppvekstmiljø, og som utvikler kunnskap og kompetanse gjennom læring, mestring og samarbeid</p> <p>Sikre et barnehagetilbud med fokus på barnas trygghet, trivsel og utvikling.</p>
<p>Eldre på Hvaler har en meningsfull og trygg hverdag.</p> 	<p>Fokus på frivillighet, samhandling og delaktighet for å utløse «eldre-energien». Frivillighet og «eldre-energien» er viktig for at en skal føle seg inkludert i samfunnet og føle seg nyttig. Det kan også være en del av hverdagsrehabiliteringen til enkelte.</p> <p>Forebygge ensomhet ved å legge til rette for aktiviteter, møteplasser og kulturtilbud.</p> <p>Legge til rette for fysisk aktivitet for mennesker i alle aldre. Og fokusere på å skaffe et bedre tilbud til uorganisert ungdom.</p> <p>Sørge for trygge og varierte omsorgstilbud tilpasset eldre sine ønsker og behov.</p> <p>Legge til rette at folk skal være selvhjulpne i eget hjem så lenge som mulig.</p> <p>Utvikle gode omsorgs- og eldreboliger, og opprettholde sykehjemstilbudet.</p>

	Satse på aldersvennlig stedsutvikling.
<p>På Hvaler mestrer vi livet i alle livsfaser.</p> 	Utvikle Hvaler som folkehelsekommune, med fokus på natur, kultur og inkludering.
	Hjelpe de som har behov gjennom å legge til rette for egenutvikling, friskliv og mestring. Tilrettelegge for at de uten stemme skal være synlige.
	Øke sysselsettingsgraden gjennom å legge til rette for flere arbeidsplasser. Kommunen skal bidra til at flere kommer inn på arbeidsmarkedet.
	Skape mangfoldige bomiljøer ved å utvikle et variert boligtilbud, med særlig fokus på unge familier.
Legge til rette for de som ikke har en synlig stemme.	
Utvikle Hvaler som en folkehelsekommune, med fokus på natur, kultur, mangfold og inkludering.	

7 Økonomisk bærekraft i Hvaler kommune

Ifølge FN handler den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Økonomisk vekst er viktig for å skape arbeidsplasser og skatteinntekter til velferdstjenester. Denne veksten må være bærekraftig, slik at vi ikke ødelegger jordas ressurser.

Introduksjon

Hvaler er en øykommune med 4.674 innbyggere pr. 3 kvartal 2020. SSB sin prognose for innbyggere i 2030 er 5.493, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på ca. 1,75 %. Om lag 60% av befolkningen bor i lokal- og områdesentrene mens ca. 40 % bor spredt. Hvaler har et stort antall fritidseiendommer eller hytter med 4.326. Det er mer enn dobbelt så mye i forhold til kommunens eneboliger og leiligheter benyttet til bolig. Hvaler er et populært reisemål av regional men også nasjonal betydning. I vår- og sommerperioder er det registrert mer enn 30.000 personer som oppholder seg i kommunen.

En attraktiv kommune

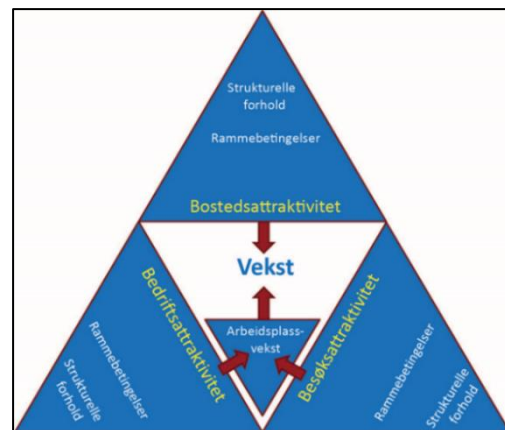
For å sikre en god og bærekraftig samfunnsutvikling må kommunen arbeide målrettet for å styrke sin attraktivitet overfor innbyggere, næringsliv og besøkende. Dette kan illustreres gjennom Telemarks-forskning sin såkalte «attraktivitets-pyramide».

Bedrifts-, bosted og besøks-område

Vi ønsker å øke fokus på god bokvalitet og trivelige nærmiljøer – det skal være trygt, grønt og attraktivt på Hvaler. Kommunen vil særlig arbeide for å tiltrekke seg unge familier/barnefamilier for å balansere alderssammensetning i Hvalersamfunnet. Det er derfor viktig å utvikle møteplasser, tilbud og aktiviteter som i større grad treffer denne målgruppa. Som del av dette vil vi legge til rette for vekst i lokale arbeidsplasser og et attraktivt næringsliv.

Kommunen skal ta ansvar for utbyggingsmønster. Vi vil fokusere på utvikling av og i sentrumsområder, og bygge kompakt for å redusere transportbehov. For å ta hensyn til miljø og klima vil vi minske nedbygging av naturarealer. Klimautfordringen kan også ses på som en mulighet til nyskaping, økt klimavennlig produksjon, og et bedre og smartere lokalsamfunn. Dette krever samarbeid og samskaping.

Kommunen skal gi føringer og inspirere til hvordan man kan redusere utslipp ved utbygging, f.eks. ved bruk av lokale produkter og tjenester, bærekraftig materialbruk,

Figur 2 Telemarksforskning's attraktivitetspyramide

etablering av private solcelleanlegg, gjenbruk, re-design, o.l.

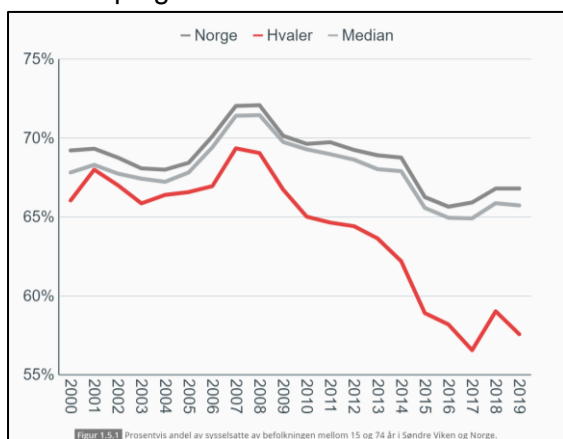
Vi vil også inspirere befolkningen til bruk av naturbaserte løsninger i byggeprosjekter for å øke blågrønn faktor i bebygde områder. Etablering av vegetasjon (inkludert grønne vegger og tak), og bruk av vann på en kreativ måte (bekker, dammer) gir mange fordeler - gode estetiske kvaliteter, trivsel, demping av støy, bedre overvannshåndtering, karbonbinding, plass og næring for fugler og

insekter. Bruk av klima- og miljøvennlige løsninger i bygge- og anleggsprosjekter demper negative effekter av arealnedbygging.

Hvaler har et svært attraktivt og verdifullt kystlandskap som tiltrekker kort- og langtidsbesøkende. Vi ønsker i større grad å vektlegge at Hvaler er en nasjonalpark-kommune. Det er et stort potensial for næringsutvikling basert på kommunens naturverdier, øvrig ressursgrunnlag og sentrale beliggenhet. Fiskerinæring, reiseliv, byggenæringen, handel og tjenester er eksempler på bransjer med gode muligheter for vekst. Videre utvikling av stedstilpasset næring er i samsvar med prinsippet «rett virksomhet på rett sted».

Over halvparten av Hvalerfolk som er i arbeid pendler til nærregionen og hovedstaden. I tillegg opplever vi store sesongvariasjoner på arbeidsmarkedet. Dette er utfordrende for Hvalersamfunnet samtidig som et felles bo- og arbeidsmarked i Søndre Viken veier noe opp for dette. Vi ønsker å strekke besøks sesongen i retning «Hvaler hele året» for økt bolyst, fordele og øke besøkende gjennom hele året og legge til rette for flere arbeidsplasser med økt sysselsetting og verdiskaping i kommunen vår.

Figur 3 Utvikling av sysselsatte i Hvaler kommune

Ønsket samfunnsutvikling legger press på behovet for en styrket infrastruktur. Det er behov for å øke midler for slike prosjekter for

å oppnå god kvalitet og funksjonalitet på bebygde områder.

Tilgjengelighet, trafiksikkerhet (bil, båt, sykkel, myke trafikanter), offentlig rom, grønnstruktur, kapasitet på veinett, VA-nett, gjennomtenkte overvannsløsninger og renovasjonsløsninger er våre fokus-områder ved nye bygge- og anleggs-prosjekter, og i prosjekter med oppgradering av eksisterende områder.

Nasjonalpark som destinasjon

Nasjonalparkene er det flotteste vi har av natur, og skal oppleves og bevares. For å synliggjøre nasjonalparkene som attraktive turmål, skal det implementeres en merkevare- og kommunikasjonsstrategi for nasjonalparkene. Formålet med denne er å gjøre nasjonalparkene enda mer attraktive som friluftslivsområder og reisemål, og bidra til tettere samarbeid mellom alle relevante aktører. En enhetlig profilering og kommunikasjon om nasjonalparkene er en del av strategien, slik at nasjonalparkene fremstår som en enhetlig merkevare.

Etablering av informasjonspunkter, utkikkspunkter og tilrettelegging for at personer med lite friluftslivserfaring kan gå kortere turer i områdene, er viktige elementer i strategien. Merkevaren «Norges nasjonalparker» skal bidra til økt besøk på en bærekraftig måte. Fokusområdene for merkevaren er verdiskaping, besøksforvaltning og vern.

Hvalers økonomiske ståsted

Kommunens hovedinntektskilde er rammetilskudd fra staten, egenbetaling, gebyrer og skatt inkl. eiendomsskatt. Det kommunale fiber-prosjektet Hvaler bredbånd er en inntektskilde for kommunen i planperioden, samtidig som den er en viktig del av innovasjon og digitalisering av Hvaler.

Kommunens hovedkilde for utgifter er personale kostnader (lønns- og pensjonskostnader). Det er behov for å

optimalisere plassering av kommunale tjenesteområder, fysisk og organisatorisk, samt finne innovative løsninger som kan forbedre og effektivisere tjenester, og således minske kommunale kostnader. Kommunen ønsker mer helhetlig planlegging og samarbeid på tvers av organisasjonen. Det finnes muligheter for omplassering av tjenester innenfor eksisterende kommunale bygg og eiendom på Vesterøy, Kirkøy og Asmaløy. Kommuneplanens arealdel legger også til rette for utvikling av nye tjenester i sentrumsområder.

Blant kommunale utfordringer kan vi nevne lite strategiske økonomiplaner i fortiden, som ikke har brukt mulighetsrommet til å bidra positivt i kommunens utvikling. Hvaler kommune eier forholdsvis lite fast eiendom, og dette begrenser utviklingspotensialet vårt.

Statistikkene viser at vi forventer utfordringer i forhold til demografiutvikling, og vi må forberede oss på kommende kostnader knyttet til omsorgsbehov. Store investeringer har også medført relativt store finanskostnader (bl.a. ny skole), men disse er først og fremst nødvendige samfunns-nyttige prosjekter.

Barnehagestruktur har et potensial for forbedring, da nåværende løsning ikke er optimal og kostnadseffektiv, særlig på Kirkøy. Imidlertid er det et politisk ønske å beholde kommunale barnehager spredt på flere øyer for å sikre trygge nærmiljøer for barna. Muligheten for flytting av barnehage fra Brekke til mer sentral beliggenhet kan eventuelt vurderes nærmere ved arbeidene med kommunedelplan for Skjærhalden.

HOVEDMÅL: Hvaler er en attraktiv og framtidsrettet kommune.

DELMÅL – dette skal vi oppnå	STRATEGIER – slik skal vi gjøre det
<p>Hvaler er et attraktivt sted å bo, jobbe og besøke.</p> 	<p>Arbeide for en bærekraftig arealutnyttelse og en omforent samfunnsutvikling.</p> <p>Utvikle Hvalers fortrinn som nasjonalparkkommune og reisemål.</p> <p>Styrke lokale arbeidsplasser og verdiskaping gjennom stedstilpasset, småskala næringsutvikling basert på vårt ressursgrunnlag og beliggenhet.</p> <p>Utvikle offentlige rom, møteplasser og aktiviteter med fokus på stedlige kvaliteter og god funksjonalitet i våre senterområder.</p> <p>Styrke vår tilgjengelighet gjennom gode og miljøvennlige samferdsels- og kollektivløsninger.</p>
<p>Hvaler gir fremtidsrettede tjenester tilpasset innbyggernes behov og ønsker.</p> 	<p>Jobbe tverrfaglig for å optimalisere kvalitet og effektivitet i tjenestene våre. Hvaler må ha et fokus på hva som er gode nok tjenester. Trenger ikke det beste tilbudet, men må ha et godt nok tilbud i kommunen</p> <p>Forbedre og effektivisere kommunale tjenester gjennom digitalisering, innovasjon og tjenestedesign.</p> <p>Hvaler skal levere gode nok tjenester og må da prioritere ressurser der det trengs, og heller fokusere på arbeidskraft. Fokusere på å beholde kompetanse gjennom å være konkurransedyktige.</p> <p>Legge vekt på å jobbe lokalt, samhandle lokalt og utvikle lokalt, med innbyggere, samarbeidspartnere og næringsliv.</p> <p>Bidra til samarbeid for å styrke regional vekst.</p>

8 Arealstrategi for Hvaler kommune

Arealstrategien er basert på dagens utbyggingsmønster slik det er planlagt i kommuneplanens arealdel, samt fylkesplanen for Østfold mot 2050. Fylkesplanen legger føringer for utbyggingsmønsteret i Hvaler kommune. Utbyggingen skal da foregå i de områdene i Hvaler kommune som er definert som områdesentre og lokalsentre. Som en del av kommuneplanarbeidet med arealdelen for 2019-2031 ble det gjort en ny vurdering av hvilke områder som bør defineres som grendesentre. Kriteriene som legges til grunn er blant annet eksisterende befolkningsgrunnlag og realistisk forventning om utbygging og bosetting. Dessuten vektlegges prinsippene om samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, trygg skolevei og tilgang på teknisk infrastruktur.

Hvaler kommune tilrettelegger for digital infrastruktur ved sin fibernettsatsing. Et smart og fleksibelt fibernett med god kapasitet som er tilgjengelig for flest mulig, er viktig for Hvalersamfunnets fremtidige evne til endring, bærekraft, vekst og velferd. God tilgang til bredbånd via fibernettet vil være en avgjørende faktor for tilflytting og etablering av næring.

Utbyggingen av fibernettet i kommunal regi vil gagne en langt større andel av Hvalersamfunnet enn hva utbygging fra kommersielle aktører ville gjort.

Forholdet til fylkesplanen

Vi skal følge de prinsipper, bestemmelser og retningslinjer som ligger i fylkesplanen for Hvaler kommune ved utarbeiding av nye planer.

Boligutvikling

All ny boligbygging skal skje innen arealdelens senterstruktur. 60 prosent av utbyggingen skal skje i Hvalers fire

lokalsenter, 30 prosent skal skje i Skjærhalden (områdesenteret), og 10 prosent av utbyggingen skal skje i kommunens ni grendesentre. I dag ligger 60 prosent av boligbebyggelsen tilknyttet lokalsentrene og områdesenteret, mens de resterende boligene ligger i grendesentrene og i spredt bebyggelse. Vi ønsker mere variasjon i boligtyper, men anser det fremdeles som viktig å understøtte Hvalers særpreg og byggeskikk.

Framtidige utbyggere av boliger i Hvaler kommune må få vilkår som gjør at små og rimelige boliger skal være med i prosjektet. Rekkefølgebestemmelser i reguleringsplaner kan gi føringer for bygging av mindre leiligheter. Mindre og rimeligere leiligheter i sentrumsnære områder bør prioriteres og signaliseres til utbyggere.

Befolkningsutviklingen og utbyggingspress

Framskrivningstall fra SSB for 2030 og 2050 viser at Hvaler kommune vil øke til henholdsvis 5.493 og 6.460 innbyggere, dvs. en økning på ca. 20% på 10 år, og ca. 40% på 30 år. Den største utviklingen må skje i den kommende planperioden for samfunnsdelen.

Kommuneplanens arealdel fra 2019 har lagt til rette for ca. 1000 nye boenheter frem mot 2030 i senterområdene, og det legger til rette for en økning på 2200 nye innflyttende. Man kan se at det er noe slingringsmonn mellom forventet befolkningsøkning mot 2050 og mulige boligbebyggelse i arealdelen. Det vil være ekstra viktig med fortetting og bruk av eksisterende bebygde arealer.

Arbeidet med å få inn boligbebyggelse i planen er nå ferdig, og nå er utfordringen om Hvaler kommune har god nok infrastruktur, med tanke på vanntrykk og avløpshåndtering pga. samfunnssikkerhet og beredskap og hverdagssikkerhet. Ved større tilflytting får vi flere barn og unge og flere myke trafikanter

som skal ferdes langs fylkesveier og kommunale veier. Her trenger man gode trafikksikkerhetstiltak. En må presentere disse utfordringene til regional og statlige myndigheter og mulige støtteordninger slik at man får bl.a. en tryggere vei til skolen, tryggere ferdsel til fritidsaktiviteter og en tryggere vei til arbeidsplassen.

Næringsutvikling er også et viktig tema med tilflytting. For å vedlikeholde den økningen Hvaler kommune har hatt de siste årene må vi få flere arbeidsplasser internt i kommunen. I dag pendler 60% av arbeidstagerne i Hvaler kommune ut av kommunen, noe som utgjør ca. 1250 personer. Ved at man oppretter kortreiste arbeidsplasser og en bedre ABS-region, sørger man for at det blir attraktivt å reise til Hvaler på jobb, samt at man ikke trenger å reise langt hvis man bor i Hvaler kommune.

De største arbeidsplassene i Hvaler kommune er kommunen selv, servicebedrifter, fiskeri, og byggebransjen. Totalt har kommunen flere bebygde nærings-areal, og disse består bl.a. av båtlager, turist- og fritidsarealer, kombinerte formål for servicenæringer, forretning, industri og lager. Vi har flere ubebygde tomter for næringsbebyggelse i kommuneplanens arealdel, og noen ubebygde tomter som er regulert. De regulerte tomtene som har stått ubebygd i lengre perioder må man vurdere å omregulere til enten annen type næringsbebyggelse, til boligbebyggelse eller fjerne området og legge det inn som LNF. Noen av områdene kan muligens få utvikling kun ved å gjennomføre en forenklet planendring. Dette er noe man må se på fremover, i kommunedelplaner eller ved utarbeiding av ny arealdel.

Sosial infrastruktur

Barneandelen på Hvaler er synkende. En forutsetning for å opprettholde grunnlaget for barnehager på de forskjellige øyer er at det legges til rette for flere barnefamilier. Det er viktig at det planlegges for at lokalsentrene

skal ha en balansert aldersfordeling, slik at vi får gode og mangfoldige bomiljøer.

Etterbruk av skoleområdene på Hauge og Skjærhalden

Ved ny skole på Asmaløy skal tas i bruk må man allerede tenke på ny bruk av skoleområdene. På Floren og Åttekanten må man finne en ny bruk for de kommunale skoletomtene. Disse ligger sentralt, og spiller en stor rolle i lokalsentra. Kommunen vil involvere innbyggerne i transformasjon. Disse områdene er viktige faktorer for videre utvikling av både Hauge og Skjærhalden. Endring av disse områdene, f.eks. for å skape større uteoppholds areal for barnehagen på Hauge, eller møteplasser både i Skjærhalden og Hauge. Men det er viktig se på alle alternativene ved etterbruk av disse områdene, se på behovet for Hvaler kommune, og på sammenhengen mellom ressursbruk og rammer i kommunen.

For å kunne øke mer tilflytting, og at folk skal ha lyst å bo i Hvaler kommune bør man legge til rette for attraktive nærmiljøer og bedre bokvalitet. Kommunen vil tiltrekke unge familier for å balansere alderssammensetning i Hvalersamfunnet. Både barn og unge, samt foreldre må ha attraktive tilbud og aktiviteter som er tilgjengelige lokalt.

Oppvekstmiljø

I Hvaler kommune bor ca. 60% av innbyggerne i tettbygde strøk, det vil si i våre lokalsentre Rød, Ødegårdskilen, Utgårdskilen, Hauge og områdesenteret Skjærhalden.

Totalt bor det 734 barn i Hvaler kommune, mellom 0-17 år. Det må da sikres lekeplasser, møtesteder og andre fritidsaktiviteter i disse områdene. Gjennom planlegging kan vi legge til rette for fellesarealer og lekeplasser. Men ved mange små planer kan det ikke stilles krav om felles møteplasser, som kommunen sårt trenger. Kommunen kan løse dette ved å planlegge selv og ta ansvar for dette.

Barn må ha et trygt og inkluderende oppvekstmiljø og kommunen må legge til rette for dette gjennom en helhetlig og god planlegging, samt gode kommunale tjenester. RPR for barn og unge og rundskriv om barn og unge fra regjeringen påpeker akkurat dette. Det må da legges til rette for et godt

samarbeid mellom kommunen og frivillige lag, foreninger, lokalmiljøet, samt barn og unge.

I samarbeid med befolkningen og lag og foreninger må kommunen legge til rette for videreutvikling og nyutvikling av anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Senterstruktur

Kommunen er delt inn i ett områdesenter, fire lokalsenter og ni grendesenter.

Områdesenter: Skjærhalden

Lokalsenter: Ødegårdskilen, Hauge, Utgårdskilen og Rød

Grendesenter: Papperhavn, Skjelsbu, Sydengen, Dypedal, Vikørhavn, Bølingshavn, Korshavn, Herføl, Nedgården

Figur 4 Oversikt over hvaler kommunes senterstruktur

Bærekraftig arealutvikling

Som nevnt over, skal utbygging og bosetting hovedsakelig finne sted i områdesenter og lokalsenter. Gjennom arbeidet med arealstrategien bør man kartlegge planer som ikke er klimavennlige, og se på om det er noen reguleringsplaner som trenger en oppgradering som følge av dagens føringer og retningslinjer, særlig med tanke på klimaendringer og konsekvenser for miljø og samfunn. Det er ulike forhold, behov og utfordringer som må vurderes ved arealutvikling i kommunen, og vil vurderes videre i utarbeiding av arealstrategien. Infrastruktur og transportsystemet

Transportsystem og hovedvegnett

Hovedvegnettet i Hvaler kommune eies og driftes av fylkeskommunen, men det er store deler av regulerte områder i lokalsentrene og områdesenteret der kommunen har tatt over eller skal ta over vegnettet. I dag mangler mange barn en trygg skolevei til den nye store skolen på Rød på Asmaløy. Ved å bygge mer utenfor lokalsenteret kan en mulig konsekvens være at man får skoleveier uten fortau og gang- og sykkelveg. Det er vedtatt en reguleringsplan i 2018 som legger til rette for dette. Dette er noe som kommunen må jobbe mot å få realisert. Trafikk-sikkerhetsplan er et virkemiddel for å få dette gjennomført, i samarbeid med fylkeskommunen.

Skjærhalden er et trafikknutepunkt for videre sjøforbindelse til de østre øyene, men har kun en innfartsåre til sentrum. Det kan tilrettelegges for flere parkeringsområder utenfor sentrum (ved innfartsområdet), slik at man har mulighet til å begrense trafikk inn mot sentrum og de østre øyene, særlig ved sesongaktivitet. Vi bør også vurdere tiltak for å differensiere parkeringsgebyrer ved å bruke ABC-prinsippet. Tilhørende sykkelparkering/utleie bør vurderes som del

av det nye trafikksystemet. Det er tidligere kommet forslag til alternativ vegnett inn og ut av Skjærhalden, men ingen alternativer har blitt lagt inn i verken arealplaner eller reguleringsplaner til nå. Gjennom arbeidet med kommunedelplan for Skjærhalden vil nok dette temaet bli tatt opp igjen, hvor man må se på løsninger for et effektiv og bærekraftig trafikkavvikling i området.

Vann- og avløp

Det er utfordrende å levere nok vann i flere områder, spesielt i sommerhalvåret. Det er derfor nødvendig å utvikle VA-nettet til både områdesenter, lokalsentre og grendesentre i kommunen. Utbygging av VA-infrastruktur vil være krevende og kostbar for kommunen, da vi har til dels store avstander og en utfordrende topografi. Krav til trykk og slukkevanns-kapasitet bidrar også til et komplekst bilde. Ved vurdering av nyetablering eller fjerning av områder for bebyggelse fra gjeldende arealdel må vannkapasitet være en av kriteriene.

Etter at kommunen innførte Smart vann-prosjektet, med fjernavleste vannmålere, har vi fått bedre kontroll av det private forbruket. Vi vil fortsatt ha et høyt fokus på sikring av vannforsyning og reservoar, som igjen medfører at vi har god drikkevannskvalitet på Hvaler.

Strandsonen

Kystlandskapet og kystsonen er en viktig ressurs som bevares gjennom kommune-planens arealdel og plan- og bygningsloven. Kommunen sørger for begrensede utbyggingsmuligheter i kystsonen. De reguleringsplanene som ligger i 100-metersbeltet er knyttet til senterstrukturen, men det er flere hytteområder som beslaglegger strand-sonen. Følgende dokumenter gir viktig bakgrunnsinformasjon for bevaring av kystsonen i Hvaler kommune:

- Plan- og bygningsloven (§1-8)
- RPR for Oslofjorden
- SPR for differensiert forvaltning av strandsonen
- Regional kystsoneplan for Østfold, 2014
- Fylkesplan for Østfold – mot 2050, 2018
- Kommuneplanens arealdel 2019-2031

Næringsutvikling

Næringsområdene til Hvaler kommune er knyttet til hovedvegnettet og senterstruktur, med unntak av områder for fritids- og turistformål og marinaer med servicefunksjoner. Ved videre arbeid med arealstrategien vil en se på utfordringer tilknyttet plassering av næringsvirksomhet til lokalsenterområdene og langs hovedvegnettet. Riktig plassering av type næringer, i samsvar med ABC-prinsippet, vil være viktig i videre arbeid infrastruktur og reguleringsplaner fremover.

Sjøarealene utgjør en stor del av Hvaler kommunes samlede areal. Kystverket Sørøst er opptatt av at kommunens planlegging tar høyde for sjøtrafikkens arealbehov, og at kommunen vektlegger sikkerhet og fremkommelighet i farvannet. Sjøtrafikkens arealbehov, sikkerhet og framkommelighet skal ses på i sammenheng med utarbeiding av strategier for utvikling av havner, næring og transport. Det nevnes bl.a. i utdraget fra nasjonale forventninger at det skal legges til rette for logistikk-knutepunkter, godstransport og sjø, samt sikring/ utarbeiding av farleder. Disse tema blir sett på i det videre arbeidet med arealstrategien på et overordnet nivå.

Folkehelse og bokvalitet

En viktig del av arbeidet med arealplaner og strategier er å integrere folkehelse. Man må sikre mindre støy, sørge for god luftkvalitet, og sikre sollys til framtidige bebyggelse og tilhørende attraktive uteområder. Samtidig må man sikre god byggeskikk, estetikk og

forhindre lysforurensing ved nybygging. Møteplasser, uteoppholdsarealer, trygghet og likhet vil være viktige tema i saksbehandling av detaljplaner og utarbeiding av kommunens egne planer. Samtidig er det viktig å se på de utfordringer man har fremover i forhold til levealder, samt legge til rette for at det skal være attraktivt å bo på Hvaler.

Universell utforming og tilgjengelighet kan spille en stor rolle med tanke på bokvalitet og sikring av et mangfoldig bomiljø. For å gjennomføre dette bør man legge til rette for livsløpsboliger der man kan bo hjemme og ha nødvendige funksjoner tilgjengelig uansett hvilken livsfase man er i.

Naturmangfoldet og innføring av grønnstruktur

Hvaler kommune har særlige naturtyper i sjø og på land å ivareta. Arbeid med arealbudsjetten og -regnskap vil være viktig for å minimere omdisponering av viktige naturområder og naturtyper. Likeledes må det legges vekt på sammenhengen i grønnstrukturen.

Vi ønsker å ha grønnere sentrumsområder, og oppfordrer derfor til å bruke naturbaserte løsninger i nye bygge- og anleggsprosjekter. Vi ønsker også å inspirere til transformasjon av eksisterende områder, for å øke blågrønn faktor på Hvalers tettsteder. Det er blitt mer oppmerksomhet knyttet til verdien av jord de siste årene. Av jordvern hensyn er det derfor svært viktig å ta vare på de ressursene vi har i kommunen gjennom bærekraftig planlegging, i samsvar med den nasjonale jordvernstrategien. Bevaringen av landbruket er ikke minst viktig for å ivareta vårt verdifulle kulturlandskap, som er del av Hvalers særpreget.

Kulturminner og kulturmiljø

Kulturminner og kulturmiljø er sikret gjennom SEFRAK-registeret, kommunedelplan for kulturminner 2018-2030 og gjennom

hensynssoner og båndlagte områder i kommuneplanens arealdel for 2019-2031. Arbeidet med kartlegging av kulturminner og kulturmiljø er noe som bør følges opp gjennom rullering av kulturminneplanen. De områder som blir satt av til hensynssoner for landskap, kulturmiljø og kulturminner skal følges opp i utarbeiding av arealplaner og byggesaker.

Vedlikehold av kulturminner og miljøer

Hvaler kommune har ansvar for en rekke kulturminner og kulturmiljøer, blant annet Akerøy fort. Det er viktig at kulturminner som dette blir ivaretatt.

På Hvaler har vi også en rekke hustuffer som kommunen i samarbeid med fylkeskonservatoren har påtatt seg et særlig ansvar for å vedlikeholde. Dette er viktig for å bevare stedets kvalitet og historisk verdi.

Det er videre viktig å opprettholde et formalisert samarbeid med foreninger for å ivareta kultur og bygge videre på Hvalers kulturarv.

Klimaendringer og klimahensyn

Hvaler kommune er som andre kommuner utsatt for stormflo, og overvann. Føringer for overvann finner man i kommunens egen overvannsveileder, som skal bli brukt videre i alt av planarbeid og utbygging.

For å kunne nå mål om klimaforbedring bør man legge til rette for og prioritere fornybar energi og en forbedret ladeinfrastruktur. Enten det er for bil eller båter. I dag har

kommunen dette som er punkt i oppstartsmøter, men det bør settes mer på agendaen i kommunens drift for å FNs bærekraftsmål.

Et annet punkt er å ta vare på myr og natur som bidrar til karbonfangst. Ved å verne om jordbruk forbedrer man også beredskap, og egenforsyning ved ekstreme tilfeller.

Kommunens planer

Kommuneplanens arealdel ble vedtatt i juni 2019, og det er dermed ikke behov for å utrede og starte arbeid med en arealdel i denne valgperioden. Det er likevel et behov for å lage egne kommunedelplaner for enkelte av lokalsentrene. I de fleste lokalsentrene er mange av reguleringsplanene utdaterte.

Det er behov for nye planer for Rød på Asmaløy. Skolene skal samles der i august 2021, og det vil derfor være et helt annet plangrunnlag. Samtidig som vi er i gang med samfunnsdelen, er vi nå i startfasen av planarbeidet til kommunedelplan for Skjærhalden.

Det må avsettes midler til å vurdere hva som skal gjøres med eldre reguleringsplaner i økonomiplanarbeidet. En egen kartlegging ble gjort i forbindelse med planarbeidet med kommuneplanens arealdel, men det er kommet nye og klarere føringer og man må se på kartleggingsbehovet på nytt.